

деятельность и научно-исследовательская деятельность детей и молодежи.

Stanislav Dovgyi. *The formation, development and education priorities of the Minor Academy of Sciences of Ukraine in the context of modernization processes.*

The article deals with the formation and development of educational institutions, emphasis on the areas of educational activity of the Minor Academy of Sciences of Ukraine and educational projects, implementation of which caused rapid response to changes that are fixed in the area of social development, social order and personal needs.

Key words: *modernization processes, the formation of intellectual potential, areas of educational activity of the Minor Academy of Sciences of Ukraine, teaching and research activities of children and youth.*

УДК 374.31

О. В. Лісовий

ОСВІТНЯ ДІЯЛЬНІСТЬ МАЛОЇ АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНИ В НАПРЯМІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТА НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ І МОЛОДІ

У статті розкривається змістово-процесуальний контент пропедевтично-формульованого, навчально-розвивального й контролююче-продовжаного напрямів освітньої діяльності Малої академії наук України, який орієнтований на цілеспрямовану організацію навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності дітей і молоді.

Ключові слова: *Мала академія наук України, формування інтелектуального потенціалу, навчально-дослідницька діяльність, науково-дослідницька діяльність, пропедевтично-формульований напрям освітньої діяльності, навчально-розвивальний напрям освітньої діяльності, контролююче-продовжаний напрям освітньої діяльності.*

Постановка проблеми. Необхідність своєчасного і правильного реагування на виклики епохи потребує утвердження нової парадигми освіти. В основі адаптації національної освітньої системи до зростаючих вимог суспільства щодо рівня освіченості підростаючого покоління в плані готовності до життя в суспільстві знань та інновацій лежать модернізаційні процеси в освіті. На відміну від традиційної освітньої моделі, що базувалася на пріоритеті простого засвоєння і відтворення інформації, головною метою модернізаційних процесів стає повноцінний розвиток здібностей і обдарувань підростаючого покоління.

Метою статті є висвітлення змістово-процесуального контенту пропедевтично-формульованого, навчально-розвивального та контролююче-продовженого напрямів освітньої діяльності Малої академії наук України, орієнтованої на цілеспрямовану організацію навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності дітей і молоді.

Виклад основного матеріалу. Тенденції, спрямовані на поєднання в освітніх цілях змісту соціального запиту й потреб розвитку дитячої особистості, вплинули й на осучаснення мети діяльності Національного центру «Мала академія наук України». Зокрема, новий контекст цілепокладання стосується:

- проведення прикладних досліджень у напрямку створення та забезпечення функціонування сучасного інформаційно-освітнього простору дослідницької діяльності дітей і молоді; формування у дітей дошкільного, молодшого шкільного і підліткового віку дослідницьких умінь підготовчого, початкового й базового рівнів;

- сприяння особистісному розвитку здібних і обдарованих до здійснення навчально-дослідницької та науково-дослідницької діяльності;

- створення додаткових можливостей для інтелектуального й творчого розвитку та збагачення їхнього особистісного потенціалу компетентностями, актуальними для сьогодення та дієвими в майбутньому;

- розробки апаратно-програмних засобів і використання мережних інструментів у процесі створення умов для особистісного розвитку дітей і молоді в урочний, позаурочний, позанавчальний час та сприяння здійсненню ними навчально-дослідницької і науково-дослідницької діяльності.

З урахуванням мети сучасна освітня діяльність Національного центру «Мала академія наук України» представлена пропедевтично-формульованим, навчально-розвивальним та контролююче-продовженим напрямками, кожний з яких має відповідний змістово-процесуальний контент та необхідні мережні інструменти для забезпечення дієвості в умовах функціонування інформаційно-освітнього простору Малої академії наук України.

Пропедевтично-формульований напрям спрямований на створення умов для розвитку актуальних і потенційних здібностей та обдарувань дітей дошкільного, молодшого шкільного, підліткового віку; формування унікальності кожної особистості; виявлення здібних і обдарованих особистостей та надання їм можливостей для самореалізації у навчально-дослідницькій діяльності, яка організовується в навчальний та позанавчальний час.

Дієвими формами й способами вищезазначеного напрямку освітньої діяльності є Всеукраїнська Інтернет-олімпіада «Відкрита природнича

демонстрація», Всеукраїнський інноваційний освітній проект «РОЗКВІТ» тощо.

Всеукраїнська Інтернет-олімпіада «Відкрита природнича демонстрація» другий рік поспіль проводиться для учнів 7-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів і вихованців позашкільних навчальних закладів відповідного віку. Мета заходу – виявлення й сприяння розвитку здібних і обдарованих дітей, підвищення зацікавленості школярів поглибленим вивченням основ інформатики та навчальних дисциплін природничого циклу, системна організація навчально-дослідницької діяльності учнів і цілеспрямоване формування у них дослідницьких умінь базового рівня.

Проведення заходу сприяє вирішенню завдань, що стосуються формування інтерактивного освітнього середовища, у якому створюються умови та надаються можливості для задоволення інтелектуальних потреб здібних і обдарованих дітей; поглиблення та інтегрування їхніх знань з природничих наук й основ інформатики; формування пізнавальних інтересів, творчих здібностей, асоціативного і креативного мислення дітей; цілеспрямованої організації самостійної та групової навчально-дослідницької діяльності; формування навичок роботи в команді тощо.

Основна мета впровадження інноваційного освітнього проекту «РОЗКВІТ» полягає у розробці системи розвитку та формування у дітей дошкільного і шкільного віку навчально-дослідницьких умінь в умовах спеціально змодельованого освітнього середовища навчально-дослідницької діяльності, функціонування якого здійснюється з використанням інформаційно-освітнього простору Малої академії наук України.

Змістові лінії пропедевтично-формуваального напрямку освітньої діяльності Національного центру «Мала академія наук України» характеризуються двовекторністю, оскільки проектується, з одного боку, для розвитку дітей старшого дошкільного віку, молодших школярів, учнів основної школи, а з іншого – для фахового зростання педагогів, формування у них компетентностей, до складу яких входять уміння моделювати сучасний інтерактивний процес навчання, сприяти розвитку здібностей і обдарувань дітей, формувати у вихованців дослідницькі уміння та цілеспрямовано долучати їх до навчально-дослідницької діяльності.

Навчально-розвивальний напрям освітньої діяльності Національного центру «Мала академія наук України» орієнтований на навчальну діяльність дітей та молоді в наукових відділеннях Малої академії наук України, яка на початковому, основному та вищому рівнях організовується системно й систематично. Дієвість цього напрямку забезпечується роботою гуртків, секцій, студій, заочних і літніх шкіл Малої академії наук України та поширюється на діяльність учнів у наукових товариствах, проведення

науково-дослідницької, пошукової та експериментальної роботи, здійснення захисту результатів наукових напрацювань, активну участь у наукових експедиціях, всеукраїнських і міжнародних наукових програмах, проектах, конкурсах, турнірах, конференціях, підготовку наукових доповідей та тез для опублікування у фахових виданнях.

У рамках даного напряму освітньої діяльності з 2007 року започатковано освітній проект «Всеукраїнські заочні профільні школи Малої академії наук України». Реалізацією проекту передбачено співпрацю МАН України з установами Національної академії наук України та з провідними вищими навчальними закладами для створення навчально-дослідницьких майданчиків.

До головних завдань проведення Всеукраїнських заочних профільних шкіл віднесено: поглиблення та систематизацію знань учнів МАН України; ознайомлення з методами наукових досліджень; проведення експериментальних досліджень за напрямами роботи школи; написання, оформлення та захист результатів наукових досліджень. Окрім того, функціонування школи спрямоване на виявлення, розвиток та підтримку обдарованої молоді, створення сприятливих умов для її творчого самовдосконалення, залучення здібних учнів до експериментальної, конструкторської, винахідницької діяльності в галузі фізико-математичних, технічних, природничих та суспільно-гуманітарних наук, здійснення професійної орієнтації учнівської молоді та підвищення професійної компетентності педагогів.

Іншим прикладом освітньої діяльності установи за вищезазначеним напрямом є Всеукраїнський проект «Літо Інтелекту». Проект вперше було запроваджено у 2010 році. За два роки чисельність наукових напрямів, за якими проводяться літні профільні школи Малої академії наук, збільшилася з 9 до 16. Загальне визнання отримав і сам процес організації навчання у форматі «літні школи», а саме: ґрунтовне навчання, лабораторна й дослідницька робота, ознайомлення з фундаментальною науковою школою і викладачами найпотужніших регіональних вищих навчальних закладів, змістовний оздоровчий відпочинок.

З метою популяризації серед підростаючого покоління наукових знань та сучасних напрямів розвитку науки, техніки і технологій Національним центром «Мала академія наук України спільно з Національною академією наук України, Національною академією педагогічних наук України, Київським національним університетом імені Тараса Шевченка, Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут» започатковано проведення постійно діючого виїзного лекторію-практикуму «Наука XXI століття: перспективні напрями розвитку».

Програмою проекту передбачено:

- проведення лекційних занять пізнавального й науково-популярного характеру;

- роботу пересувних сучасних хіміко-фізичних лабораторій, у яких під керівництвом лектора діти мають змогу провести досліди та здійснити експерименти, і в такий спосіб зрозуміти механізми та принципи фізичних і хімічних явищ, поглибити знання, набути нових умінь, задовольнити свої пізнавальні інтереси до змісту матеріалу, який було висвітлено під час проведення лекцій;

- організацію тематичних стендових експозицій, присвячених життєвому та творчому шляху світових постатей у науці, а також застосуванню досягнень сучасної науки у техніці, побуті чи нових технологіях;

- демонстрацію тематичних науково-популярних фільмів з метою викладення природничих наук та сучасних фактів і результатів наукових досліджень; проведення на основі відеоматеріалів інтерактивних інтелектуальних ігор, конкурсів, вікторин тощо.

З 2010 року Національним центром «Мала академія наук України» започатковано освітній проект «Українсько-німецький дитячий університет». Основними завданнями проекту є розвиток міжнародного співробітництва з питань організації науково-дослідницької діяльності обдарованих дітей, залучення талановитої учнівської молоді до проведення наукових досліджень у різних галузях природничих і технічних наук за участю провідних вчених України та Німеччини.

Освітньою діяльністю Національного центру «Мала академія наук України» навчально-розвивального напрямку також передбачено заходи, проведення яких сприяє підвищенню професійного рівня педагогічних працівників освітніх закладів системи Малої академії наук України. До переліку цих заходів слід віднести: наради та семінари-практикуми керівників територіальних відділень МАН України, на яких обговорюються актуальні питання щодо організації й проведення Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН; семінари для наукових керівників МАНУ в рамках зимової сесії заочних Фізико-математичної та Науково-технічної шкіл МАН; семінари-практикуми в рамках Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН; семінари-наради адміністраторів сайтів територіальних відділень МАН України.

Для поліпшення науково-методичного забезпечення роботи з обдарованими дітьми та молоддю, вдосконалення організації дослідницької діяльності учнів Національним центром «Мала академія наук України» щорічно проводяться всеукраїнські конкурси науково-методичних розробок з дослідницько-експериментального напрямку позашкільної освіти за різними профілями. До участі в заходах запрошуються педагогічні, науково-педагогічні працівники, педагогічні колективи загальноосвітніх, позашкільних і вищих навчальних закладів. Конкурсні роботи переможців рекомендуються до друку у фахових

періодичних виданнях або друкуються у вигляді окремих науково-методичних видань, збірників методичних матеріалів Національного центру «Мала академія наук України».

Щодо контролююче-продовженого напрямку освітньої діяльності Національного центру «Мала академія наук України», то він включає в себе проведення трьох етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів Малої академії наук України. Конкурс-захист організовується за науковими відділеннями та секціями відповідно до структури, затвердженої Президією МАН України. Слід наголосити на тому, що структура наукових відділень та секцій з роками зазнає розширення. Так, у 2008-2009 н. р. вона була представлена 48 секціями 8 наукових відділень, у 2009-2010 н. р. – 53 секціями 9 наукових відділень, у 2010-2011 н. р. – 56 секціями 10 наукових відділень. Починаючи з 2012 році, запроваджено роботу 60 секцій 11 наукових відділень.

До проведення всіх етапів конкурсу-захисту залучається майже 100 000 школярів-старшокласників, проте лише 1000 найкращих стають учасниками третього етапу заходу.

Окрім того, значна кількість дітей України, а саме близько 250 тисяч здібних і обдарованих вихованців (з яких третя частина навчається у сільських навчальних закладів) щорічно долучається до проведення дослідницької діяльності різних рівнів складності.

Відповідно до укладених угод про співпрацю між вищими навчальними закладами, науково-дослідними інститутами НАН України та Національним центром «Мала академія наук України» до роботи у всеукраїнських і міжнародних конкурсах, олімпіадах, конференціях, семінарах, турнірах МАН України, заочних та літніх профільних школах МАН України у 2011 році було залучено близько 10 академіків і членів-кореспондентів НАН України, 60 докторів наук і 135 кандидатів наук з 38 профільних інститутів Національної академії наук України й вищих навчальних закладів України.

Висновок. Системність, закладена в основу діяльності МАН України, орієнтованість на безперервність науково-педагогічного супроводу, впровадження інноваційних освітніх проектів, забезпечення функціонування інформаційно-освітнього простору Малої академії наук України сприяє постійному особистісному розвитку дітей і молоді та формуванню у них звички до активної самореалізації у навчально-дослідницькій діяльності, а за бажанням і в науково-дослідницькій роботі.

Оксен Лисовий. Образовательная деятельность Малой академии наук Украины в контексте организации учебно-исследовательской и научно-исследовательской деятельности детей и молодежи.

В статье говорится о содержательно-процессуальном контенте пропедевтически-формирующего, учебно-развивающего и контролирующе-продолженного направлений образовательной деятельности Малой

академії наук України, которые ориентированы на целенаправленную организацию учебно-исследовательской и научно-исследовательской деятельности детей и молодежи.

Ключевые слова: *Малая академия наук Украины, формирование интеллектуального потенциала, учебно-исследовательская деятельность, научно-исследовательская деятельность, пропедевтически-формирующее направление образовательной деятельности, учебно-развивающее направление образовательной деятельности, контролирующе-продолженное направление образовательной деятельности.*

Oksen Lisovyi. Educational activities of the Minor Academy of Sciences of Ukraine in the context of educational research and research activities for children and youth.

The article refers to the content-procedural content of the introductory-forming, training and developing, controlling-sustained educational activities of the Minor Academy of Sciences of Ukraine, which are focused on the purposeful organization of educational research and research activities for children and young people.

Key words: *Minor Academy of Sciences of Ukraine, the formation of intellectual capacity, educational and research activities, research activities, introductory-forming direction of educational activities, educational and developmental direction of the educational activity, controlling-prolonged direction of the educational activities.*

УДК 374.31

О. А. Святохо

СУБ'ЄКТИВІЗАЦІЯ ПОЗИЦІЇ УЧНЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ ПОЗАШКІЛЬНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ В ПРОЦЕСІ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розкриваються основні відмінності освітнього середовища позашкільного навчального закладу як необхідні психолого-педагогічні передумови становлення та розвитку суб'єктної позиції учнів. Як одна з можливих форм реалізації процесу суб'єктивізації пізнавальної позиції розглядається навчальна дослідницька діяльність.

Ключові слова: *суб'єктна позиція учня, суб'єктивізація позиції, дослідницька діяльність, позашкільна освіта, ключові відмінності позашкільної освіти.*

Постановка проблеми. Осмислення соціального замовлення і найважливіших вимог держави щодо підвищення конкурентоспроможності